Temanummer om resning i brottmål i Norden

En av de få framställningar som mer ingående behandlar resningsinstitutet i svensk rätt är Thorsten Cars avhandling ”Om resning i rättegångsmål” från 1959. Cars konstaterar i bokens inledande kapitel följande.

> Under primitiva kultur- och rättsförhållanden finnes intet utrymme för något rättsmedelsinstitut. Så länge judiciell myndighets avgöranden icke principiellt anses orubbliga utan när som helst kunna upptagas till förnyad prövning, är ett särskilt ändringsförfarande uppenbarligen överflödigt. Behovet därav förutsätter med andra ord existensen av ett rättskraftsinstitut, vilket emellertid plägar uppstå på ett tämligen sent stadium i rättsutvecklingen.

Som detta korta citat antyder är den orubblighetsprincip som reglerna om laga kraft och rättskraft vilar på ett centralt inslag i varje väl fungerande rättssystem. Parter och andra måste kunna inrätta sig efter ett slutligt avgörande och anpassa sitt handlande efter det.

Orubblighetprincipen kan dock inte upprätthållas kategoriskt. Rättssystemet måste också innehålla en möjlighet att i särskilda fall få en förnyad prövning av ett slutligt avgörande. Fel under den ordinära processen, ny bevisning och motsvarande förhållanden ska kunna leda till en omprövning av ett avgörande som har fått laga kraft.

Det är i detta spänningsfält som reglerna om resning och andra extraordinära rättsmedel kommer in. Sådana regler har sedan länge funnits i det svenska processrättsliga systemet. Numera går bestämmelserna ytterst tillbaka på regleringen i 11 kap. 13 § regeringsformen.

Bestämmelser om resning i brottmål finns förstås även i våra grannländer. Rättssystemen i de nordiska länderna är på många sätt lika. Och när jämförelser ska göras med andra rättssystem är det i stort sett alltid mest givande för oss i Sverige att jämföra med hur våra närmaste grannar har löst en viss fråga. Jag är säker på att man ser det på liknande sätt i våra grannländer.

Denna tanke ligger bakom det forskningsprojekt som Moa Lidén vid Uppsala universitet och Ulf Stridbeck vid Universitetet i Oslo bedriver tillsammans med andra nordiska forskare. I detta temanummer presenteras artiklar från projektet med redogörelser för resningsinstituten och tillämpningen av resningsreglerna i alla de nordiska länderna. I artiklarna ges en historisk bakgrund. Vidare redovisas lagstiftningen, ordningen för prövningen, praxis samt viss analys. Artiklarna är disponerade på ett likartat sätt, vilket underlättar jämförelser. Avslutningsvis

presenterar Stridbeck ett antal övergripande reflektioner avseende de olika ländernas lösningar.

De finns naturligtvis en mängd olika frågeställningar att diskutera när det gäller resningsinstitutet och dess utformning. En sådan rör hur förutsättningarna för att få resning ska vara uppbyggda. En annan fråga är på vilket sätt en person som anser sig ha skäl för resning ska kunna få stöd med utredningsåtgärder och liknande i syfte att kunna initiera en resningsprövning. En ytterligare fråga är vilket organ som ska kunna fatta beslut om att riva upp en lagakraftvunnen dom. Ska det vara domstol eller något särskilt organ?

När det gäller de rättsliga förutsättningarna för resning i brottmål framgår av artiklarna att dessa vid en nordisk jämförelse framstår som förhållandevis lika. En annan sak är att den faktiska tillämpningen kan innebära att skillnaderna mellan länderna är större än vad regleringen ger uttryck för.

Däremot skiljer sig regleringen tydligare åt när det gäller frågan om vilka utredningsresurser eller vilket juridiskt biträde en resningssökande kan få tillgång till. Som framgår av artiklarna sticker Norge ut genom det utredningsansvar och de resurser som finns inom ramen för Gjenopptakelseskommisjonen.[1]

En mycket diskuterad fråga har varit vilket organ som ska fatta beslut om resning. Här har Sverige och Finland valt att låta uppgiften ligga inom det ordinarie domstolsväsendet. Den danska ordningen — där uppgiften ligger på Den Særlige Klageret — innebär att prövningen i hög grad ligger utanför det ordinarie rättsväsendet medan den norska modellen tydligast markerar att prövningen ska ske fristående från domstolarna. Ordningen med Gjenopptakelseskommisjonen, inspirerad av lösningar som finns i England och Skottland, har lyfts fram som en modell att pröva även för svenska förhållanden.[2]

Diskussionen om hur dessa svåra och många gånger principiella frågeställningar bäst bör lösas kommer att fortsätta. I sådana diskussioner bör artiklarna i detta temanummer kunna utgöra ett viktigt underlag.

Anders Eka

Justitieråd och ordförande för Högsta domstolen, tillika ordförande i Föreningen för utgivande av Svensk Juristtidning

[1] Kommissionens fullständiga benämning är Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker.

[2] Se bl.a. rapporten Felaktigt dömda — Rapport från JK:s rättssäkerhetsprojekt, 2006, s. 493 ff.